

Czy historycy śnią o cyfrowych rękopisach? Platforma Cyfrowa Biblioteki Kórnickiej w warsztacie badacza przeszłości

Do historians dream about digital manuscripts? The Digital Platform of the Kórnik Library and the workshop of a researcher of the past

Magdalena Biniś-Szkopek

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Historii, PAN Biblioteka Kórnicka

 <https://orcid.org/0000-0003-2395-0896>
e-mail: biszkopt@amu.edu.pl

Aleksandra Losik

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Historii, PAN Biblioteka Kórnicka

 <https://orcid.org/0000-0002-4205-5785>
e-mail: aleksandra.losik-sidorska@amu.edu.pl

Abstract. The Kórnik Library of the Polish Academy of Sciences was one of the prime movers in the initiation of the Wielkopolska Digital Library project. Since 2019, the library has made large portions of its collections available online on the Kórnik Library Digital Platform. The platform was set up as a result of the execution of the “Digital format for the resources of the Kórnik Library of the Polish Academy of Sciences” project. The platform is an online database of materials held by the library (an OPAC catalogue) that allows readers to search individual catalogue databases, have access to the digital library and available genealogical databases. This article discusses the Platform as a tool for researchers in the Humanities, as well as its future possible directions of development.

Keywords: research libraries, Tytus Działyński, research information, digitization, Polish Academy of Sciences, Kórnik Library, BIBLIOTEKA 2.0.

Historia pozostaje nauką, którą teoretycznie można uprawiać w czytelnich bibliotek i archiwów za pomocą ołówka i kartki papieru. Wprawdzie uniemożliwiłoby to wykorzystanie części dostępnych współcześnie metod badawczych, dla wielu uczonych nie byłoby to jednak nadto ograniczające. Większość z nich chciałaby zapewne skorzystać z komputera przynajmniej w roli maszyny do pisania, przy czym istnieje grupa czynnych akademików, którzy faktycznie na takim zastosowaniu narzędzi elektronicznych poprzestają.

Mimo tego konserwatyizmu, naturalnego być może dla badaczy przeszłości, zwrot cyfrowy w humanistyce¹ nieuchronnie zmienia oblicze nauki historycznej – także w Polsce. Już sama gwałtownie rosnąca liczba zdigitalizowanych zasobów archiwalnych stwarza nowe możliwości nie tylko w sensie ilościowym – np. skracając czas potrzebny na dotarcie do źródła historycznego i zapoznanie się z nim – ale też jakościowym, pozwalając chociażby na niemożliwe wcześniej komputerowe analizy dużych zbiorów materiałów tekstowych². Oznacza to, że nawet jeśli ktoś nie jest zainteresowany niedostępnymi wcześniej metodami badań, to w dobie rosnącego nacisku na parametryzację nauki i konieczności zabiegania o punkty łatwiej jest mu spełnić stawiane badaczom wymagania, gdy korzysta z narzędzi i zasobów cyfrowych.

Warto dodać, że występują w tym zakresie istotne sprzężenia zwrotne. Postępująca digitalizacja zbiorów muzealnych, archiwalnych i bibliotecznych nie tylko przyciąga coraz większe grono badaczy, ale też kształtuje ich oczekiwania i nawyki. W rezultacie instytucje, które nie nadążają w wyścigu na liczbę udostępnianych skanów czy zdjęć, a nawet łatwość ich wyszukiwania i przeglądania, tracą czytelników, a przechowywanym przez nie zabytkom grozi zapomnienie. Z drugiej strony cyfryzacja jest szansą dla mniejszych, mało znanych czy położonych na uboczu placówek, którym znacznie łatwiej jest skłonić potencjalnego odbiorcę do wizyty na ich stronie internetowej niż w czytelniku. W największym stopniu dotyczy to studentów – nawet ci najbardziej pracowici i ambitni prowadzą kwerendy głównie (jeśli nie wyłącznie) w bibliotekach cyfrowych, bazach biobibliograficznych i repozytoriach naukowych. Pandemia wywołana przez wirus SARS-CoV-2 i związane z nią ograniczenia w dostępie do tradycyjnych usług bibliotecznych jedynie przypieczętowały tę zmianę.

W Polsce jednym z inicjatorów zarysowanych wyżej procesów była PAN Biblioteka Kórnicka (BK). Już w 2002 roku swoje wirtualne podwoje otworzyła

---

¹ Zob. *Zwrot cyfrowy w humanistyce. Internet / Nowe media / Kultura 2.0*, red. A. Radoski, R. Bomba, Lublin 2013.

² Zob. T. Jasiński, *Informatyka w służbie humanistyki*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 2003, z. 26.

Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa (WBC) – wspólne przedsięwzięcie Biblioteki Kórnickiej, Poznańskiego Centrum Superkomputerowo-Sieciowego oraz Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych. WBC przez wiele lat była liderem wśród polskich bibliotek cyfrowych, a stworzone dla niej oprogramowanie dLibra³ wdrożone zostało później przez kilkaset instytucji. W zbiorach WBC znajduje się dziś prawie 400 tys. obiektów, z których największa część pochodzi z Biblioteki Kórnickiej.

Dziesięć lat później w Bibliotece Kórnickiej dokonano ewaluacji dotychczasowych działań na polu cyfryzacji i usług udostępnianych czytelnikom, bazując m.in. na wynikach badań wśród użytkowników WBC⁴. W rezultacie zrodziła się koncepcja platformy internetowej łączącej funkcje katalogu bibliotecznego, biblioteki cyfrowej oraz repozytorium usług cyfrowych. Dzięki finansowaniu w ramach projektu unijnego POPC.02.03.01-IP.01-00-002/16 „Cyfrowe udostępnianie zasobów Polskiej Akademii Nauk Biblioteki Kórnickiej”⁵ powstało od zera potrzebne oprogramowanie, a także możliwa była zakrojona na szeroką skalę digitalizacja zbiorów BK, połączona z ich opracowaniem i konserwacją.

W rezultacie po raz pierwszy udostępniono w Internecie liczne rękopisy średniowieczne i dokumenty pergaminowe, najcenniejsze manuskrypty staropolskie, kolekcję inkunabułów, wybrane przykłady druków z okresu początku drukarstwa polskiego (XVI wiek), kolekcję kartograficzną do 1945 roku oraz sfotografowaną kolekcję malarstwa kórnickiego i okazały zbiór dokumentów ikonograficznych. Stare druki opracowano z uwzględnieniem zawartych w nich grafik, ich opisy opatrzone słowami kluczowymi, a dokumenty pergaminowe zyskały abstrakty, opisy pieczęci oraz indeksy osobowe i geograficzne. Prace te przyniosły wiele niespodzianek (przykładowo jedną z rękopiśmiennych Biblii przedatowano z XV na XIII wiek), z których największą było zidentyfikowanie w zbiorach BK nowego ksylografu. Do tego dołączyły bazy genealogiczne i katalog najstarszych rot sądowych w języku polskim. Oprócz obiektów poddanych cyfryzacji po raz pierwszy zeskanowano też ponownie wiele materiałów, które były dostępne już wcześniej w WBC, lecz jakość ich kopii nie odpowiadała współczesnym wymaganiom. Programiści włożyli ogrom pracy, by spełnić wymagania w zakresie dostępności oprogramowania

---

³ Zob. W. Kolasa, *dLibra Digital Library Framework – platforma do budowy bibliotek cyfrowych*, w: *Biblioteki cyfrowe: projekty, realizacje, technologie*, red. J. Woźniak-Kasperek, J. Franke, Warszawa 2007.

⁴ M. Górny, J. Mazurek, *Key Users of Polish Digital Libraries*, „The Electronic Library” 2012, t. 30 (4).

⁵ M. Biniś-Szkopek, *Projekt: „Cyfrowe udostępnianie zasobów Polskiej Akademii Nauk – Biblioteki Kórnickiej” realizowany w latach 2016–2019*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 2019, z. 36.

dla osób z niepełnosprawnościami. Cyklicznie powtarzane audyty potwierdzają zgodność Platformy Cyfrowej z międzynarodową normą WCAG na poziomie 2.1 AA.

Dodać należy, iż w 2023 roku nastąpiła aktualizacja Platformy Cyfrowej Biblioteki Kórnickiej, która przyniosła liczne ułatwienia dla czytelników korzystających ze zbiorów zarówno cyfrowych, jak i fizycznych. Z kolei w 2024 roku planujemy umożliwienie m.in. zamawiania zbiorów przez Internet, rezerwowanie miejsca w czytelni zbiorów specjalnych, a także czasowe udostępnianie kopii cyfrowych zbiorów specjalnych, które nie mogą zostać opublikowane na Platformie, np. ze względu na niewygasłe jeszcze autorskie prawa majątkowe.

***

W każdej bibliotece najważniejsze są, rzecz jasna, jej zbiory, szczególnie specjalne. Chociaż zasoby Biblioteki Kórnickiej nie należą do największych (przykładowo liczba przechowywanych przez nią rękopisów wynosi ponad 15 tys.), to mnogość obiektów unikatowych, bezcennych dla polskiej kultury i historii, niezmiennie zadziwia osoby, które dowiadują się o nich po raz pierwszy.

Założyciel Biblioteki, hrabia Tytus Działyński, odziedziczył po przodkach zaledwie 80 woluminów, głównie z archiwów rodzinnych (poza Działyńskimi także Leszczyńskich, Szembeków i Czarnieckich), ale poczynawszy od 1816 roku, z niezwykłą pasją i determinacją rozbudowywał zbiór, który miał stanowić skarbnicę dzieł literatury narodowej i źródeł dokumentujących dzieje I Rzeczypospolitej. Młody arystokrata pragnął ocalić rozproszone, wywiezione i zrabowane zabytki świadczące o dawnej świetności państwa polskiego. Dzięki listom polecającym od księdza Teofila Wolickiego Działyński mógł uratować najcenniejsze rękopisy i starodruki z bibliotek wielkopolskich klasztorów objętych pruską ustawą kasacyjną⁶.

Na wyróżnienie wśród pozyskanych w ten sposób rękopisów zasługują XIII- i XIV-wieczne Biblie, a zwłaszcza wspomniana już – przedatowana na koniec XIII wieku – kunsztownie wykonana i bogato iluminowana miniatura-wa Biblia francuska, spisana drobną minuskułą gotycką na pergaminie welinowym⁷. W kolekcji znajdują się m.in. XV- i XVI-wieczne kazania, średniowieczne

⁶ Najbardziej aktualna analiza księgozbioru PAN Biblioteki Kórnickiej zob. E. Bątkiewicz-Szymanowska, Ł. Jastrząb, A. Falk, M. Marcinkowska, M. Małecka, *Biblioteka Kórnicka przewodnik*, Kórnik 2016.

⁷ Opis katalogowy autorstwa dr. Miłosza Sosnowskiego zob. *Biblia Vetus et Novum Testamentum*, BK 2673: https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/198810 [dostęp: 20.12.2023].

traktaty teologiczne, mszały, piśmiennictwo zakonne, a także polskie i francuskie brewiarze (godzinki) służące do odprawiania liturgii godzin.

Inną częścią średniowiecznych i nowożytnych zbiorów BK są księgi prawnicze. Wśród nich wyróżnia się szczególnie bogato iluminowany *Kodeks Justyniana* zawierający kilkaset miniatur inicjalnych i marginalnych ze scenami przedstawiającymi różnego rodzaju wykroczenia i przestępstwa oraz codzienne zajęcia ludzi wszystkich stanów⁸. Warto wspomnieć też o zbiorach statutów gdańskich i chełmińskich oraz XV-wiecznym *Kodeksie Działyńskich*, zawierającym m.in. statuty wiślickie Kazimierza Wielkiego i unikatowy tekst polskiej pieśni o św. Stanisławie wraz z nutami. Na uwagę zasługuje również zbiór akt procesów między Polską a zakonem krzyżackim z lat 1339–1423, tzw. *Litesy* (łac. *Lites ac res gestae inter Polonos Ordinemque Cruciferorum*)⁹.

Osobną kolekcję stanowi ponad 250 dokumentów pergaminowych opatrzonych pieczęciami, wystawianych przez królów, duchownych i możnowładców. Ponad połowa z nich to obiekty sprzed 1600 roku (najstarsze pochodzą z XIII wieku). Sygnatariuszami są polscy królowie (od Przemysła II po Augusta III), władcy Rosji i Prus, papieże, biskupi, członkowie rodu Działyńskich, rady miejskie itd. Dokumenty pergaminowe datowane na okres sprzed 1500 roku zostały w pełni zdigitalizowane i opracowane przez doświadczonych mediewistów. Ich opis katalogowy znacznie rozszerza normę MARC 21 dla rękopisów. Zawarto w nim dokładne streszczenie zawartości dokumentu oraz wykaz osób wymienionych w treści wraz z potwierdzonymi danymi bibliograficznymi. Kolejną specyfiką zdigitalizowanej kolekcji dostępnej na Platformie jest szczegółowy opis pieczęci uwierzytelniających dokument. Uwzględniono w nim materiał, właściciela, stan zachowania, inskrypcje, wymiary, a także opis (m.in. ikonografia, herby). Tak bogaty zestaw informacji nie jest często spotykany w katalogach bibliotecznych, do tej pory kojarzony był raczej z inwentarzami lub katalogami pieczęci¹⁰.

Jedną z pereł kórnickich zbiorów jest najstarszy ze zgromadzonych rękopisów, tj. pergaminowy kodeks z IX wieku *Expositio in regula Sancti Benedicti*

---

⁸ W. Dajczak, *Justyniańskie „Digesta” jako inspiracja argumentacji prawniczej. Od kórnickiego rękopisu „Digestów” po współczesne spory o granice interpretacji*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 2017, z. 34, s. 11–30; W. Baran-Kozłowski, *Ogólna charakterystyka oraz dzieje rękopisu „Digestum vetus cum glossis” ze zbiorów Biblioteki Kórnickiej*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 2017, z. 34, s. 33–59; J. Frońska, *Ilustracje marginesowe a praktyka czytelnicza w kórnickich „Digestach” Justyniana*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 2017, z. 34, s. 61.

⁹ E. Majkowski, *Długossiana w dziale rękopisów Biblioteki Kórnickiej*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1955, z. 5, s. 186–189.

¹⁰ Przykład – zob. P. Pokora, *Zbiór tłoków i stempli pieczętnych w zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu*, red. P. Pokora, przy współpracy M. Hlebionka, Poznań 2015.

autorstwa opata Smaragdusa, uczonego magistra szkoły klasztornej w opactwie benedyktyńskim Saint-Mihiel w Lotaryngii¹¹. Z kolei jednym z najcenniejszych zabytków języka polskiego i literatury polskiej jest *Kancjonał kórnicki*, zwany też *Kodeksem Hieronima*¹². Zawiera on bogaty zbiór późnośredniowiecznych polskich pieśni: bożonarodzeniowych, pasyjnych, maryjnych, adwentowych, a także kilka modlitw do Jezusa i Matki Bożej. Cennym zabytkiem XVI-wiecznej polszczyzny jest również *Żołtarz Dawida* z 1528 roku – pierwszy polski przekład Księgi Psalmów, dokonany przez Walentego Wróbla¹³. W kolekcji kórnickich rękopisów staropolskich znajduje się wiele kopiariuszy zawierających wczesne odpisy utworów najwybitniejszych poetów polsko-łacińskich, m.in. Klemensa Janickiego, Andrzeja Krzyckiego, Wacława Potockiego czy Samuela ze Skrzypny Twardowskiego.

Biblioteka Kórnicka to także ważne miejsce dla nowożytników, gdyż Tytus Działyński od początku przywiązywał wielką wagę do źródeł dotyczących dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów. W jego zbiorach znalazły się diariusze sejmowe, akta rokoszowe, liczne tomy korespondencji królów polskich od Zygmunta Augusta po Augusta III oraz dzieła heraldyczne, kroniki i kilkadziesiąt tzw. sylw szlacheckich (łac. *silva rerum* – las rzeczy). Ponadto w 1821 roku hrabia nabył niezwykle cenny zbiór dokumentów i akt urzędowych z archiwum Radziwiłłów w Nieświeżu, znany jako *Acta Tomiciana*, a będący jedną z najwspanialszych kolekcji do panowania Zygmunta Starego¹⁴.

Na osobną wzmiankę zasługują dwa bogato ilustrowane sztambuchy gdańskie z XVII wieku, tzw. *libri amicorum*. Były to albumy małego formatu, do których przyjaciele i znajomi właściciela wpisywali sentencje i cytaty, a karty ozdabiali rysunkami. Zwyczaj posiadania sztambuchów rozpowszechnił się na przełomie XVI i XVII wieku wśród uczonych, podróżników, profesorów i studentów, szlachty i mieszczan. Stanowiły one sposób na zachowanie w pamięci odwiedzonych krajów, poznanych ludzi i związanych z nimi wspomnień. Kórnickie sztambuchy – należące niegdyś do Michała Heidenreicha oraz Heinricha Böhma – obrazują atmosferę umysłową i artystyczną Gdańska i szeroki wachlarz zainteresowań artystycznych, politycznych, społecznych oraz filologicznych ówczesnej elity umysłowej miasta. Są wspaniałym źródłem do dziejów ubioru, gdyż ze wszystkimi szczegółami prezentują

¹¹ Zob. https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/211693 [dostęp: 20.12.2023].

¹² Zob. https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/211676 [dostęp: 20.12.2023].

¹³ Zob. https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/212170 [dostęp: 20.12.2023].

¹⁴ R. Marciniak, *Ze studiów nad zbiorem „Acta Tomiciana”. Dzieje zwodu Sapieżyńsko-Radziwiłłowskiego w okresie Oświecenia*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1980, z. 16, s. 5–16.

stroje mieszczaństwa i patrycjatu gdańskiego. Sztambuch Heidenreicha zawiera dużą liczbę scen rodzajowych, będących ilustracją różnego rodzaju zabaw w ogrodach miejskich oraz uczt i biesiad. W sztambuchu Böhma z kolei znajdują się akwarele Adolfa Boya (1612–1680), przedstawiające m.in. bitwę morską pod Oliwą¹⁵.

Omówienie rękopisów XIX-wiecznych zacząć można od dość zaskakującego zbioru, którego zakup przez Działyńskiego był szeroko omawiany w ówczesnej prasie. Chodzi o rękopisy Napoleona Bonaparte nabyte w Paryżu w 1822 roku. Są to autografy przyszłego cesarza Francuzów z lat 1793–1795, m.in. listy, zapiski wojskowe, memoriały, a także szkic powieściowy *Clisson et Eugénie* – romans autobiograficzny autorstwa Napoleona, oparty na historii jego nieszczęśliwej miłości do Eugonii Clary. To jedyna kopia tego dziełka, którego znaczenie związane jest bardziej z osobą autora niż jego wartością literacką¹⁶.

Poza tym w Bibliotece Kórnickiej przechowywanych jest ponad 8 tys. jednostek bardzo dobrze zachowanego archiwum rodzinnego Działyńskich i Zamoyskich. Niemniej na pierwszy plan wysuwa się bezcenny zbiór materiałów do dziejów Wielkiej Emigracji¹⁷. Są to dokumenty komitetu pomocy dla emigrujących powstańców listopadowych, utworzonego w Dreźnie przez siostrę Tytusa Działyńskiego, Klaudynę Potocką: spisy składek, korespondencja, listy osób objętych pomocą, rachunki, odezwy itp. Kopalnią wiedzy o życiu codziennym Paryża, Londynu i Wielkiej Emigracji są ponadto listy, dzienniki i raptularze Leonarda Niedźwieckiego (1811–1892) – sekretarza generała Władysława Zamoyskiego, stenografa wykładów paryskich Adama Mickiewicza, nauczyciela jego córki Maryni, przyjaciela i powiernika Juliusza Słowackiego¹⁸.

Szczególnie ważne miejsce w całej kolekcji rękopisów XIX-wiecznych zajmują autografy najwybitniejszych poetów polskiej epoki romantyzmu: Adama

---

¹⁵ Zob. https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/212166 [dostęp: 20.12.2023]; J. Orańska, *Dwa sztambuchy gdańskie XVII w.*, w: *Studia Muzealne II*, Wrocław 1957, s. 218–248.

¹⁶ Zob. https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/212555 [dostęp: 20.12.2023]; E. Jabłońska, *Zagadnienia konserwacji i restauracji rękopisów Napoleona z lat 1793–1795, ze zbiorów Biblioteki Kórnickiej*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 2003, z. 26, s. 225–228.

¹⁷ Poza rękopisami zob. J. Kurdelska, *Katalog emigracyjnych wydawnictw periodycznych w Bibliotece Kórnickiej*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1959, z. 7, s. 409–467; S. Jasińska, *Czasopisma emigracyjne w Bibliotece Kórnickiej*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1930, z. 2, s. 117–122.

¹⁸ J. Łuczakowa, *Katalog „Papierów po Leonardzie Niedźwieckim” i Archiwum Dywizji Kozaków Sultańskich w Bibliotece Kórnickiej*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1959, z. 7, s. 241–367.

Mickiewicza¹⁹, Juliusza Słowackiego²⁰ i Cypriana Kamila Norwida²¹. W zbiorach Biblioteki Kórnickiej znajdują się rękopisy III części *Dziadów* i *Pani Twardowskiej*²², które poeta osobiście podarował Klaudynie z Działyńskich Potockiej w Dreźnie w latach 30. XIX wieku. Zachowały się również listy Mickiewicza pisane do Celestyny Działyńskiej, Stefana Garczyńskiego i Klaudyny Potockiej. Wraz ze spuścizną Niedźwieckiego do Kórnicka trafiły autografy dzieł Słowackiego, m.in. *Beniowskiego* (pieśni I–V)²³ czy *Hymnu o zachodzie słońca*.

W archiwum rodzinnym Zamoyskich znajduje się wyjątkowa kolekcja akt, map i dokumentów dotyczących procesu o Morskie Oko z lat 1883–1909. Kolekcja ta w 2016 roku została wpisana na Polską Listę Krajową Programu UNESCO Pamięć Świata. W jej skład wchodzi: korespondencja prywatna i służbowa, maszynopisy urzędowe (protokoły, memoriały, wyroki), a także materiał kartograficzny i bogaty zbiór gazet, wycinków prasowych oraz druków opisujących wpływ działań procesowych na opinię publiczną. Całość dokumentuje bezprecedensową i uwieńczoną sukcesem walkę hrabiego Władysława Zamoyskiego, ostatniego właściciela Kórnicka, o wcielenie Morskiego Oka w granice Polski (autonomii galicyjskiej)²⁴.

Cennym uzupełnieniem zbiorów XIX-wiecznych jest kolekcja periodyków emigracyjnych, jedna z najbardziej kompletnych w Polsce. Zainteresowany czytelnik znajdzie w niej blisko 50 tytułów, co świadczy o bogatej reprezentacji różnych stronnictw emigracyjnych. Niektóre czasopisma były wydawane przez wiele lat (np. „Demokrata Polski”)²⁵, inne pojawiały się efemerycznie jako wyraz gorących uczuć patriotycznych (np. „Okólniki Tow. Demokratycznego Polskiego”)²⁶. Większość z nich była drukowana we Francji, gdzie koncentrowała się największa grupa polskich emigrantów.

---

¹⁹ *Dziady*, cz. III, BK 01608, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/211849 [dostęp: 30.01.2023].

²⁰ *Utwory Juliusza Słowackiego*, BK 01643b, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/211845 [dostęp: 30.01.2023].

²¹ *O miłości-ksiąg dwie*, BK 01798, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/211832 [dostęp: 30.01.2023].

²² *Pani Twardowska*, BK 01609, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/213062 [dostęp: 30.01.2023].

²³ *Utwory Juliusza Słowackiego*, BK 01643a/3, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/211843 [dostęp: 30.01.2023].

²⁴ Zob. m.in. *Materiały różne do procesu o Morskie Oko*, vol. 2, BK 07708/2, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/200472 [dostęp: 30.01.2023].

²⁵ *Demokrata Polski pismo polemiczne*, Cz 3738, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/470268 [dostęp: 30.01.2023].

²⁶ „Okólniki Towarzystwa Demokratycznego Polskiego”, Cz 2104, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/474297 [dostęp: 30.01.2023].

Obok rękopisów Biblioteka Kórnicka może się pochwalić kolekcją ok. 40 tys. starodruków. Jest to jeden z najcenniejszych tego typu zbiorów w Polsce, zawierający dużą liczbę pozycji unikatowych i rzadkich, ponad 2 tys. XVI-wiecznych poloników będących owocem działalności pierwszych polskich drukarni, a także liczne pierwodruki dzieł najwybitniejszych europejskich literatów, historyków i naukowców.

Niekwestionowaną perłą tego księgozbioru jest XV-wieczna *Ars moriendi* – jedna z dwóch zachowanych w Polsce książek ksylograficznych (blokowych), w której zarówno obrazy, jak i tekst objaśniający odbite zostały z jednego klocka drzeworytowego²⁷. Ksylografy zaczęły powstawać w latach 20. XV wieku i stanowiły stadium przejściowe między rękopisem iluminowanym a książką drukowaną za pomocą ruchomych czcionek. *Ars moriendi* należała do grupy książek okolicznościowych, przeznaczonych do codziennego użytku religijnego, w związku z powszechną grozą śmierci narastającą wskutek szalejących epidemii dżumy. Liczne i sugestywne ilustracje tłumaczyły, jak należy przygotować się na śmierć, aby nie być przez nią zaskoczonym.

Najstarszą grupę starodruków stanowią inkunabuły, czyli dzieła wydane przed 1500 rokiem, łączące cechy druku i rękopisu. Biblioteka Kórnicka posiada ich ponad 200, a są to m.in. Biblie, traktaty teologiczne, prawnicze i filozoficzne oraz kroniki. Najstarszym spośród nich jest *De articulis fidei et ecclesiae sacramentis* Tomasza z Akwinu, wydrukowany w Moguncji ok. 1460 roku. Z tej samej oficyny pochodzi wyjątkowy *Zielnik moguncki* (*Herbarius*, 1484) wytloczony przez Petera Schöffera, ozdobiony licznymi ręcznie kolorowanymi drzeworytami przedstawiającymi zioła i inne rośliny. Dodatkową zaletą tego egzemplarza są rękopiśmienne zapiski w języku polskim naniesione w XVII lub XVIII wieku przez ówczesnego właściciela.

W zbiorze inkunabułów nie brakuje produkcji Antona Kobergera – jednego z najaktywniejszych drukarzy XV wieku, właściciela słynnej norymberskiej oficyny. Spod jego prasy wyszło wiele głośnych dzieł w dużych nakładach. W Bibliotece Kórnickiej znajduje się 25 spośród nich, m.in. poświęcony czarnoksiężstwu traktat *Malleus maleficarum* („Młot na czarownice”) z 1496²⁸ roku oraz najobficiej ilustrowana książka pierwszego stulecia drukarstwa, czyli *Liber chronicarum* Hartmanna Schedla (1493)²⁹. Przedstawia ona historię świata od stworzenia (według biblijnej Księgi Rodzaju) do czasów współczesnych

---

²⁷ *Ars moriendi*, Inc.Qu.55, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/255932 [dostęp: 30.01.2023].

²⁸ *Malleus maleficarum*, Inc.Qu.79, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/255957 [dostęp: 30.01.2023].

²⁹ *Liber chronicarum*, Inc.F.194, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/255852 [dostęp: 30.01.2023].

autorowi i zawiera ok. 1800 drzeworytów ukazujących sceny biblijne, postacie historyczne i fantastyczne, drzewa genealogiczne, a także ok. 100 widoków miast Europy i Bliskiego Wschodu. Kilka stron autor poświęcił Polsce, zwanej Sarmacją: opisał topografię kraju, jego bogactwa naturalne i zwierzyńę, w tym żubry. W dziele zamieszczono również najdawniejsze znane widoki Krakowa, Nysy i Wrocławia.

Wśród zabytków XVI-wiecznego drukarstwa polskiego zgromadzonych przez Działyńskiego znajdują się najważniejsze i najwybitniejsze pozycje czytelnicze polskiego złotego wieku – dzieła literackie, kroniki, traktaty polityczne, rozprawy astronomiczne i przyrodnicze, pierwsze polskie przekłady Biblii i wiele innych. W kolekcji tej znajdziemy produkcje najstarszych polskich drukarzy: Jana Hallera, Floriana Unglera i Hieronima Wietora. Na wyróżnienie zasługuje szczególnie owoc pracy pierwszego z nich: wykwintny, drukowany na pergaminie egzemplarz dzieła *Commune incliti Poloniae Regni privilegium* (1506) – pierwszej kodyfikacji prawa polskiego, znanej jako *Statut Łaskiego*³⁰.

Księgozbiór Działyńskiego zawiera także komplet najdawniejszych przekładów Biblii na język polski: przekład katolicki, znany jako *Biblia Leopoldy* (1561)³¹, tłumaczenie ariańskie Szymona Budnego (*Biblia nieświeska*, 1572)³² oraz przekład kalwiński zlecony przez Radziwiłłów i wydrukowany w Brześciu Litewskim w 1563 roku (*Biblia brzeska*)³³. Niezwykle rzadka jest zwłaszcza ostatnia pozycja, gdyż niemal cały nakład tego tytułu został spalony przez nawróconego na katolicyzm Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła. Podobny los spotkał dziełko Krzysztofa Pussmana *Historyja barzo cudna i ku wiedzeniu potrzebna*

³⁰ *Commune incliti Poloniae Regni privilegium co[n]stitutionu[m] et indultuu[m] publicatus decretorum approbatoru[m]que cum no[n]nullis iuribus ta[m] divinis q[uam] humanis p[er] Serenissimum principe[m] d[omi]n[u]m Alexan[d]rum dei gratia Regem Poloniae magnum ducem Lithuanie Russie Prussieq.; dominum et herede etc. Non tamen in illud ipsum privilegium sed motu prio regio serenitatis sue p[er] adhortationem p[er] instructione Regnicolarum peoqu; regni eiusde ac iustitie statu feliciter dirigendis eidem privilegio anexis et ascriptis. Mandateq; sacra eadem Maiestate accuratissime castigatis, Cim.F.4117, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/255413 [dostęp: 30.01.2023].*

³¹ *Biblia to iest. Księgi Stharego y Nowego Zakonu na Polski język z pilnością według Łacińskiey Bibliey od Kościoła Krześciańskiego powssechnego przyięthey nowo wyłożona. [Cz. 1], Cim.F.4058, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/254092 [dostęp: 30.01.2023].*

³² *Biblia to iest Księgi Starego i nowego przymierza znowu z języka Ebreyskiego, Grecskiego y Łacińskiego na Polski przelożone [przez Szymona Budnego]. [2], Księgi ktore po Grecku zową Apokryfa, to iest kryiome księgi, Cim.Qu.2754, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/255315 [dostęp: 30.01.2023].*

³³ *[Biblia święta tho iest Księgi Starego y Nowego Zakonu / własnie z Żydowskiego / Greckiego / y Łacińskiego nowo na Polski język z pilnością y wiernie wyłożone.] [Cz. 1], Cim.F.4298, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/253663 [dostęp: 30.01.2023].*

o stworzeniu nieba i ziemi, wydrukowane w Krakowie w 1551 roku, przedstawiające apokryficzną wersję losów Adama i Ewy. Egzemplarz przechowywany w Kórniku jest jedynym na świecie, który przetrwał czasy kontrreformacji³⁴.

Wśród licznych unikatów należy wymienić *Żywot Ezopa Fryga* autorstwa Biernata z Lublina (Kraków 1578)³⁵, czyli najobszerniejszy polski utwór wierszowany wczesnego renesansu, a także pierwsze wydania dzieł Mikołaja Reja: *Żywot Józefa* z 1545 roku i dramat religijny *Kupiec* z roku 1549. Wyjątkowo bogaty jest kórnicki zbiór twórczości Jana Kochanowskiego, zawierający unikatowe drugie wydanie *Trenów* (Kraków 1583), poemat heroikomiczny *Szachy* (wydrukowany między 1562 a 1566 rokiem) oraz traktat historyczny *O Czechu i Lechu historyja naganiona* z 1589 roku. W jedynym egzemplarzu zachowały się również wielkanocne misterium Mikołaja z Wilkowiecka *Historija o chwalebnyim Zmartwychwstaniu Pańskim* (1580–1582) oraz *Rytmy, abo wiersze polskie* (1601) wybitnego poety przełomu renesansu i baroku Mikołaja Sępa Szarzyńskiego.

W bibliotece Tytusa Działyńskiego nie zabrakło pierwszych wydań najważniejszych polskich kronik, takich jak *Kronika wszystkiego świata* Marcina Bielskiego (1551)³⁶, *Sarmatiae Europaeae descriptio* Aleksandra Gwagnina (1578)³⁷ i *De origine et rebus gestis Polonorum libri XXX* Marcina Kromera (1555)³⁸. Obok nich znaleźć można traktaty Andrzeja Frycza Modrzewskiego i Stanisława Orzechowskiego oraz pierwsze wydanie dzieła Mikołaja Kopernika *De revolutionibus orbium coelestium*, które ukazało się w Norymberdze w 1543 roku³⁹.

---

³⁴ *Historia barzo cudna y ku wiedzieniu potrzebna o stworzeniu nieba y ziemi y innych wszystkich rzeczy ktore y żywą na swiecie/ y tako potym pan Bog człowieka to iest Jadama y Jewę s kości iego stworzył/ a iako żywota swego na tym swiecie dokonali etc. Theraz nowo na Polskie s pilnoscia wyłożona*, Cim.O.450, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/254993 [dostęp: 30.01.2023].

³⁵ *Żywot Ezopa Fryga Medrca obyczaynego y z przypowiesciami iego: z niektórymi też innych sławnych medrców przykład osobliwymi a bardzo śmiesznymi itez krotchwilnymi*, Cim.Qu.2450, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/254715 [dostęp: 30.01.2023].

³⁶ *Kronika Polska, Marcina Bielskiego nowo*, Cim.F.4064, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/253602 [dostęp: 30.01.2023].

³⁷ *Sarmatiae Europaeae descriptio. quae Regnum Poloniae, Lituaniam, Samogitiam, Rvssiam, Massoviam, Prvssiam, Pomeraniam, Livoniam et Moschoviae, Tartariaeque partem complectitur / Alexandri Gvagnini Veronensis, Equitis Aurati, peditumque praefecti*, Cim.F.4075, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/254809 [dostęp: 30.01.2023].

³⁸ *De origine et rebus gestis Polonorum libri XXX. adiecta est in sine, eiusdem autoris funebris Oratio Sigismundi, Regis vitam compendiose complexa*, Cim.F.4249, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/255449 [dostęp: 30.01.2023].

³⁹ *Nicolai Copernici Torunensis De revolutionibus orbium coelestium, Libri VI: Habes in hoc opere iam recens nato, [et] aedito, studiose lector, Motus stellarum, tam etiam ex*

Biblioteka Kórnicka posiada ponadto, wpisany na listę światowego dziedzictwa UNESCO, leszczyński księgozbiór braci czeskich liczący 1490 woluminów, na który w większości składają się dzieła spisane w językach niemieckim i łacińskim. Na uwagę zasługują: kilkadziesiąt edycji Biblii (najstarsza z 1482 roku), czeski kancjonał wytłoczony przez drukarnię braci czeskich w Kralicach w 1615 roku, a także ponad 200 rozpraw teologicznych, będących komentarzami do poszczególnych ksiąg biblijnych. Znaczną część zbioru stanowią dzieła historyczne poświęcone reformacji, protestantyzmowi i Jednocie. Ciekawa jest stosunkowo duża grupa XVII- i XVIII-wiecznych dzieł wytłoczonych w Londynie, w tym m.in. anglojęzyczne księgi psalmów i dzieje męczenników.

Blisko 60% zasobu zbiorów specjalnych i druków XIX-wiecznych została zdigitalizowana i udostępniona na Platformie Cyfrowej Biblioteki Kórnickiej. W ramach projektu „Cyfrowe udostępnianie zasobów Polskiej Akademii Nauk Biblioteki Kórnickiej” zdigitalizowano i udostępniono pełen zbiór obrazów z kolekcji muzealnej oraz część należących do niej planów architektonicznych i fotografii. Naukowcy, którzy zapoznali się z obiektami należącymi do tego zbioru, zwracali uwagę na ogromny potencjał badawczy kryjący się w jeszcze nieopracowanym zasobie.

Każdy udostępniony w katalogu obiekt z kolekcji muzealnej zawiera aktywne przekierowania do materiałów z nim powiązanych, takich jak: zbiory archiwum bibliotecznego, rękopisy (np. korespondencja dotycząca zakupu obiektu), fotografie historyczne z jego wcześniejszymi przedstawieniami, fotografie różnych miejsc ekspozycji. Tak zbudowana sieć połączeń umożliwia czytelnikom badanie eksponatów w szerokim kontekście. Przy większości zdigitalizowanych obiektów znalazły się ich dokładne opisy, odczyty inskrypcji i ukrytych napisów, a także zestawienia literatury przedmiotu. Tak szeroki zakres danych nadal stanowi wyjątek na tle innych kolekcji muzealnych udostępnianych w formie elektronicznej. Każdy z obrazów został sfotografowany w ramie, bez ramy, z przodu i z tyłu. Dodatkowo w przypadku szczególnie dużych obiektów fotografowano fragmenty ważne ze względu na badania naukowe (herby, napisy, wizerunki fundatorów, znaki własnościowe, szczegóły ram). Wszystkie zdjęcia muzealiów udostępniono w domenie publicznej, w formacie TIFF, który gwarantuje wysoką jakość kopii cyfrowej.

---

recentibus observationibus restitutos: [et] nouis insuper ac admirabilibus hypothesis ornatos [...], Cim.F.4072, https://platforma.bk.pan.pl/pl/search_results/254807 [dostęp: 30.01.2023].

***

W ramach realizacji projektu unijnego zostało ogłoszone postępowanie publiczne na stworzenie oprogramowania, które byłoby zgodne z założeniami digitalizacji zasobów Biblioteki Kórnickiej. Wykonanie usługi, a także późniejsza współpraca z wykonawcą zamówienia – firmą American Systems – zawoocowały nowym na rynku zintegrowanym systemem do obsługi instytucji kultury z zasobem bibliotecznym, archiwalnym, muzealnym, a także narzędziem do zarządzania informacją naukową w instytucjach naukowych (PAN, uczelnie wyższe).

Zintegrowany system biblioteczny BIBLIOTEKA 2.0 powstał na podstawie doświadczeń w zakresie opracowania, digitalizacji, konserwacji i udostępniania w środowisku bibliotek naukowych. Jest odpowiedzią na zapotrzebowanie na system biblioteczny nowej generacji, który umożliwia zarządzanie instytucją o złożonej strukturze, zaspokaja potrzeby użytkowników o różnicowanym poziomie kompetencji cyfrowych, a dzięki swojej elastyczności pozwala na ciągłe rozbudowywanie baz naukowych zgodnie z nowymi trendami opracowania i udostępniania.

Założeniem systemu BIBLIOTEKA 2.0 było stworzenie komfortowego środowiska pracy dla katalogujących bibliotekarzy. Moduł opracowania umożliwia importowanie i eksportowanie plików z metadanymi w formatach rekomendowanych przez Bibliotekę Narodową (m.in. RDF, BIBTEX, RIS, XML, CSV) za pomocą API i protokołu Z39.50. Moduł opracowania z możliwością personalizacji pozwala każdemu katalogującemu na stworzenie własnego, personalnego formularza opracowania.

Ze względu na typ zasobów przechowywanych w PAN Bibliotece Kórnickiej kluczowe było umożliwienie dodania opisu w innych formatach niż MARC 21. Oprogramowanie pozwala tworzyć własne schematy metadanych, a następnie mapować je do standardów ISO. Dzięki temu rozwiązaniu BIBLIOTEKA 2.0 umożliwia przygotowanie metadanych zarówno w formacie MARC 21, jak i w Dublin Core. Pozwala również stwarzać własne, przeznaczone dla instytucji, schematy opracowania. Taka elastyczność daje nieograniczone możliwości opisu i wykorzystywania systemu do prowadzenia repozytorium prac naukowych, archiwum instytucji, archiwum cyfrowych kopii lub prezentowania wyników prac badawczych pracowników.

Moduł „Administracja” pozwala na zarządzanie informacjami o strukturach w instytucji, definiowanie statystyk i raportów, a także nadawanie pracownikom praw dostępu do poszczególnych modułów. Umożliwia on organizację pracy w instytucji za pomocą definiowania procesów zadań. Dzięki temu możliwe jest przydzielanie i monitorowanie pracy, np. w działach zajmujących się digitalizacją i konserwacją.

Dla procesów gromadzenia został opracowany moduł pozwalający na kompleksową organizację pracy:

- tworzenie list zamówień nabytków (również na podstawie propozycji czytelników, pracowników instytucji),
- wsparcie w zakresie zarządzania budżetem i finansami instytucji,
- tworzenie statystyk i raportów finansowych,
- prowadzenie ksiąg akcesji, inwentarzowych, ubytków, dubletów,
- prowadzenie repozytorium faktur.

Jednym z kluczowych założeń projektu realizowanego przez PAN Bibliotekę Kórnicką było stworzenie katalogu OPAC z funkcjami biblioteki cyfrowej. Utworzone oprogramowanie ma wbudowaną przeglądarkę do prezentowania załączonych plików graficznych w formacie TIFF, JPG, PNG i PDF. Umożliwia również załączanie plików w dowolnym formacie, pobieranie ich przez użytkowników, a także ograniczanie widoczności plików do wybranych adresów IP, określanie embarga czasowego do prezentowania obiektów i uruchomienie funkcji wypożyczenia publikacji w postaci cyfrowej, która blokuje udostępnianie egzemplarza w formie drukowanej. Takie rozwiązanie pozwala na wypożyczenie w formie cyfrowej obiektów objętych prawem autorskim.

System BIBLIOTEKA 2.0. wyróżnia katalog online, który ma zaawansowane opcje i jest dostępny przez przeglądarkę. Zaawansowane uprawnienia administratora lub bibliotekarza systemowego pozwalają na szybką modyfikację widoków w katalogu. Katalog online spełnia standardy WCAG 2.1. Zasady te pokazują, jak tworzyć strony internetowe przyjazne osobom z niepełnosprawnościami wzroku, słuchu, ruchu, ale też z niepełnosprawnością intelektualną czy zaburzeniami poznawczymi. Wymogi są monitorowane i na bieżąco wdrażane w systemie.

Katalog OPAC umożliwia szybkie przeszukiwanie i indeksowanie dużych zbiorów danych. Wyszukiwanie jest oparte na rozwiązaniu typu Big Data.

Zaawansowana wyszukiwarka daje użytkownikowi możliwość:

- określenia dowolnej liczby warunków i zakresu wyszukiwania,
- dodania lub usunięcia wybranych parametrów,
- uwzględniania licznych warunków w trakcie konstruowania zapytania.

Wyszukiwarka wyświetla wyniki wyszukiwania w ściśle uporządkowanej kolejności, według następujących wytycznych:

- na podstawie poziomu odrzuceń danego zasobu aktualizowana jest pozycja w wynikach wyszukiwania,
- na podstawie popularności danego zasobu platforma tworzy wewnętrzny ranking,
- nowo dodane zasoby charakteryzuje początkowo wyższa pozycja w rankingu ze względu na brak możliwości uwzględnienia wyników analiz popularności.

Zalogowani użytkownicy Platformy Cyfrowej PAN Biblioteki Kórnickiej mają dostęp do wielu e-usług z poziomu konta czytelnika; mogą m.in. zgłaszać bibliotekarzom sugestie dotyczące digitalizacji zbiorów, zamawiać płatne kopie materiałów, sugerować wprowadzenie brakujących publikacji, zgłaszać błędy. Moduł „Komunikacja” służy do zarządzania sugestiami czytelników oraz do delegowania zadań w ramach pracy zespołu. Dzięki możliwości utworzenia raportu z wybranej kategorii zgłoszeń możliwe jest również sporządzenie planu w zakresie digitalizacji, zakupów materiałów drukowanych lub dostępu do zasobów elektronicznych. Moduł pozwala też na realizowanie odpłatnych zamówień kopii (planowane wdrożenie w roku 2023).

Technologia systemu BIBLIOTEKA 2.0 spełnia następujące standardy:

- zgodność z 5-star Open Data,
- obsługa stron błędu (nieaktywne linki, awarie platformy itp.),
- informacja dla użytkownika o polityce bezpieczeństwa, zarządzaniu danymi, polityce cookies,
- widoczne formuły kodowania poszczególnych danych i informacji, kto jest ich autorem i edytorem,
- wykorzystanie RDF do oznaczenia grup danych (miejsce, osoba, wydarzenie),
- zapewnienie LOD (ang. *Linked Open Data*), możliwość łączenia danych użytkownika z danymi innego użytkownika w celu zapewnienia kontekstu,
- wytyczne W3C,
- wykraczające poza minimum wskazane w wytycznych WCAG 2.0 w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 roku w sprawie KRI,
- teksty publikowane w czytelny sposób, z podziałem na paragrafy, listy, sekcje,
- kontrast kolorystyczny dla wszystkich elementów platformy nie mniejszy niż 4,5 do 1,
- pliki audio i wideo zamieszczane na platformie uzupełnione o transkrypcję tekstową,
- odtwarzacze wideo uruchamiane na stronie platformy dostępne dla osób niewidomych i korzystających wyłącznie z klawiatury,
- ograniczone animowane grafiki i poruszające się elementy.

W zakresie metadanych BIBLIOTEKA 2.0 spełnia następujące kryteria:

- zgodność z Dublin Core i PLMET,
- możliwość definiowania i dodawania własnych metadanych,
- graficzna prezentacja zasobu,
- obsługa metadanych przez HTML5,
- grupowanie metadanych (przykładowo: obiekty podobne, zobacz również).

Moduł internacjonalizacji pozwala na uruchomienie systemu BIBLIOTEKA 2.0 w wielu wersjach językowych (co najmniej: angielskim, niemieckim, francuskim, czeskim, hiszpańskim). Bardzo ważnym elementem internacjonalizacji jest możliwość jej przeprowadzenia w sposób zarówno automatyczny, jak i ręczny.

***

Platforma Cyfrowa Biblioteki Kórnickiej to nie tylko katalogi i tysiące zeskanowanych źródeł historycznych, ale też ciągle rozbudowywany zasób materiałów dydaktycznych, takich jak scenariusze lekcji i prezentacje opracowane przez nauczycieli praktyków na podstawie zdigitalizowanych zasobów Biblioteki Kórnickiej. W 2021 roku dołączyła do nich pierwsza wystawa online: „*Primum non nocere*. Zbiory medyczne PAN Biblioteki Kórnickiej”⁴⁰. Prezentowane są na niej imponujące stare druki, a także broszury, przewodniki po uzdrowiskach lub wypisy z ksiąg domowych prowadzonych przez rodzinę Działyńskich. Jest to doskonały materiał do zajęć z zakresu historii medycyny, ze szczególnym uwzględnieniem tematyki leczenia chorób zakaźnych na przestrzeni wieków: od czasów najdawniejszych do drugiej połowy XIX wieku.

Biblioteka Kórnicka jest pierwszą instytucją w Polsce, która stworzyła komputerową bazę danych dla osób poszukujących swoich przodków wśród wielkopolskiej szlachty. Są to rekordy opracowane na podstawie materiałów zebranych w archiwach przez prof. Włodzimierza Dworzaczka (spuścizna przechowywana jest w BK). Równolegle została udostępniona baza komputerowa przygotowana na podstawie dzieła *Silva heraldica* – herbarza autorstwa krakowskiego archiwisty Bogdana Łuszczynskiego (1811–1896). Opracowanie to składa się z 12 rękopiśmiennych ksiąg liczących średnio po 600 stron w formacie *folio*. Te zostały przepisane i przekonwertowane na bazę, dzięki czemu trudny w odczycie rękopis stał się cennym źródłem informacji dla wszystkich, których przodkowie wywodzą się z małopolskiej szlachty. Zarówno *Teki Dworzaczka*, jak i *Teki Łuszczynskiego* są dostępne na Platformie w zakładce „Bazy genealogiczne”⁴¹.

***

Coraz większe kolekcje cyfrowe, rozwijane w Polsce w zasadzie dopiero od niecałych dwóch dekad, gruntownie zmieniają sposób udostępniania zbiorów

---

⁴⁰ Dostępna na stronie <https://platforma.bk.pan.pl/primumnonnocere/> [dostęp: 9.11.2022].

⁴¹ Zob. <https://platforma.bk.pan.pl/pl/genealogy> [dostęp: 9.11.2022].

bibliotek, archiwów i muzeów. Platforma Cyfrowa Biblioteki Kórnickiej wciąż się rozwija – warto zaglądać do niej i sprawdzać nowe możliwości⁴². Z ogromną satysfakcją przyjęliśmy również wiadomość o wpisaniu Platformy na listę – polecanych przez Komitet Prezesa Rady Ministrów – narzędzi do nauki zdalnej⁴³.

Bibliografia

- Baran-Kozłowski W., *Ogólna charakterystyka oraz dzieje rękopisu „Digestum vetus cum glossis” ze zbiorów Biblioteki Kórnickiej*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 2017, z. 34, s. 33–60.
- Bątkiewicz-Szymanowska E., Jastrząb Ł., Falk A., Marcinkowska M., Małecka M., *Biblioteka Kórnicka przewodnik*, Kórnik: PAN Biblioteka Kórnicka 2016.
- Biniaś-Szkopek M., *Projekt: „Cyfrowe udostępnianie zasobów Polskiej Akademii Nauk – Biblioteki Kórnickiej” realizowany w latach 2016–2019*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 2019, z. 36, s. 167–169.
- Dajczak W., *Justyniańskie „Digesta” jako inspiracja argumentacji prawniczej. Od kórnickiego rękopisu „Digestów” po współczesne spory o granice interpretacji*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 2017, z. 34, s. 11–32.
- Frońska J., *Ilustracje marginesowe a praktyka czytelnicza w kórnickich „Digestach” Justyniana*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 2017, z. 34, s. 61–80.
- Górny M., Mazurek J., *Key Users of Polish Digital Libraries*, „The Electronic Library” 2012, t. 30 (4), s. 543–556. DOI: <https://doi.org/10.1108/02640471211252238>
- Jabłońska E., *Zagadnienia konserwacji i restauracji rękopisów Napoleona z lat 1793–1795*, ze zbiorów Biblioteki Kórnickiej, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 2003, z. 26, s. 225–228.
- Jasińska S., *Czasopisma emigracyjne w Bibliotece Kórnickiej*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1930, z. 2, s. 117–122.
- Jasiński T., *Informatyka w służbie humanistyki*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 2003, z. 26, s. 229–236.
- Kolasa W., *dLibra Digital Library Framework – platforma do budowy bibliotek cyfrowych*, w: *Biblioteki cyfrowe: projekty, realizacje, technologie*, red. J. Woźniak-Kaspepek, J. Franke, Warszawa: Wydawnictwo SBP 2007, s. 67–88.
- Kurdelska J., *Katalog emigracyjnych wydawnictw periodycznych w Bibliotece Kórnickiej*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1959, z. 7, s. 409–467.
- Łuczakowa J., *Katalog „Papierów po Leonardzie Niedźwieckim” i Archiwum Dywizji Kozaków Sułtańskich w Bibliotece Kórnickiej*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1959, z. 7, s. 241–367.

⁴² Równocześnie wszystkie postępy można śledzić na Facebooku: <https://www.facebook.com/PlatformaCyfrowaBKPAN> [dostęp: 9.11.2022].

⁴³ Zob. <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/nauczycielu-poprowadz-lekcje-online> [dostęp: 9.11.2022].

- Majkowski E., *Długossiana w dziale rękopisów Biblioteki Kórnickiej*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1955, z. 5, s. 185–200.
- Marciniak R., *Ze studiów nad zbiorem „Acta Tomiciana” Dzieje zwozu Sapieżyńsko-Radziwiłłowskiego w okresie Oświecenia*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1980, z. 16, s. 5–16.
- Orańska J., *Dwa sztambuchy gdańskie XVII w.*, w: *Studia Muzealne II*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1957, s. 218–248.
- Pokora P., *Zbiór tłoków i stempli pieczętnych w zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu*, red. P. Pokora, przy współpracy M. Hlebionka, Poznań: Archiwum Państwowe 2015.
- Zwrot cyfrowy w humanistyce. Internet / Nowe media / Kultura 2.0*, red. A. Radomski, R. Bomba, Lublin: E-naukowiec 2013.

Magdalena Biniś-Szkopek, Aleksandra Losik-Sidorska

Czy historycy snią o cyfrowych rękopisach?

Platforma Cyfrowa Biblioteki Kórnickiej w warsztacie badacza przeszłości

Streszczenie. PAN Biblioteka Kórnicka była jednym z inicjatorów powstania Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej. Od roku 2019 udostępnia swoje zbiory na Platformie Cyfrowej Biblioteki Kórnickiej, która powstawała w ramach realizacji projektu „Cyfrowe udostępnianie zasobów Polskiej Akademii Nauk Biblioteki Kórnickiej”. Jest ona katalogiem OPAC umożliwiającym czytelnikom przeszukiwanie baz katalogowych, korzystanie z biblioteki cyfrowej, a także baz genealogicznych. Celem artykułu jest omówienie Platformy jako narzędzia pracy dla humanistów oraz wskazanie jej dróg rozwoju.

Słowa kluczowe: biblioteki naukowe, Tytus Działyński, informacja naukowa, digitalizacja, PAN Biblioteka Kórnicka, BIBLIOTEKA 2.0.

Tekst wpłynął do Redakcji 20 listopada 2022 roku.